

у контексті зарубіжної політичної думки. Так, більш детального вивчення потребують виокремлені підходи до концептуалізації політичної відповідальності, що відображають провідні аспекти сучасної зарубіжної політичної практики.

Список використаних джерел

1. Антоненко, А.О., 2011. 'Підходи до тлумачення політичної відповідальності', *Наукові записки НаУКМА*, т.121, с.8–12. // Антоненко, А.О., 2011. 'Pidhody do tлумачennja politychnoi vidpovidal'nosti (Approaches to the interpretation of political responsibility)', *Naukovi zapysky NaUKMA*, t.121, s.8–12.
2. Йонас, Г., 2001. 'Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації', Київ: *Лібра*. // Jonas, G., 2001. 'Pryncyp vidpovidal'nosti. U poshukah etyky dlja tehnologichnoi cyvilizacii' (The principle of responsibility. In search of ethics for technological civilization)', Kyi'v: *Libra*.
3. Разин, А.В., 2017. 'Исторические формы морали и современная этика', *Философия и общество*, 1 (82), с.61–91. // Razin, AV., 2017. 'Istoricheskie formy morali i sovremennaja jetika (Historical forms of morality and modern ethics)', *Filosofija i obshchestvo*, 1 (82), s.61–91.
4. Bovens, M., and Wille, A., 2017. 'Diploma democracy: The rise of deputy meritocracy', Oxford: *Oxford University Press*.
5. de Dios, MS. 2006. 'Nueva perspectiva de la responsabilidad política: la teoría de la agencia', *Revista de las Cortes Generales*, 67, p.139–181.
6. Hurlay, JR., 2006. 'Responsibility, accountability and the role of deputy ministers in the government of Canada', *In Linkages: Responsibilities and accountabilities*, vol.3, p.115–155.
7. Morlino, L., and Carli, L., 2014. 'How to Assess a Democracy. What Alternatives', In: *National Research University Higher School of Economics, XV April International Academic Conference on Economic and Social Development*. Moscow, April 1–4, 2014, Moscow: *Higher School of Economics Publ. House*.
8. O'Donnell, GA., 1998. 'Horizontal accountability in new democracies', *Journal of democracy*, 9 (3), p.112–126.
9. Olsen, JP., 2017. 'Democratic accountability and the terms of political order', *European Political Science Review*, 9 (4), p.519–537.
10. Przeworski, A., 2010. 'Democracy and the limits of self-government', Cambridge: *Cambridge University Press*.
11. Schmitter, PC., 2004. 'The ambiguous virtues of accountability', *Journal of democracy*, 15 (4), p.47–60.
12. Schmitter, PC., 2007. 'Political Accountability in 'Real-Existing' Democracies: Meaning and Mechanisms'. [online] European University Institute. Available at <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/SPS/Profiles/Schmitter/PCSPoliticalAccountabilityJan07.pdf> [Дата звернення 21 серпень 2018].
13. Thompson, DF., 2005. 'Restoring responsibility: ethics in government, business, and healthcare', Cambridge: *Cambridge University Press*.
14. Young, IM., 2010. 'Responsibility for justice', Oxford: *Oxford University Press*.

Tkach B. A., postgraduate student of the Department of Political Sciences, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine, Kyiv), bella.tkach@gmail.com

The features of political responsibility research in modern foreign political science

The key features of political responsibility research in modern foreign political science are analyzed. The main theoretic approaches to political responsibility are singled out. The concept of political responsibility is defined according to the works of foreign political scientists, and the correlation between political responsibility and accountability is determined.

Keywords: political responsibility, moral political responsibility, political accountability, democracy, institutes of political responsibility.

* * *

УДК 323.1(477):342.6

Червеняк К. Т.,

аспірантка, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» (Україна, Ужгород), krystyna.cherveniak@uzhnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-0501-6779>

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Метою статті є комплексний аналіз розвитку системи політичних інститутів, що забезпечують реалізацію державної етнонаціональної політики в Україні. Дослідження базуються на огляді робіт українських науковців з цього питання та відповідних законодавчих актів нашої держави.

З'ясовано, що політичні інститути на рівні центральних органів влади у цій сфері пройшли довгий шлях змін, які не завжди вели до удосконалення. На сучасному етапі основним недоліком їх розвитку є відсутність окремого центрального органу державної виконавчої влади з питань етнонаціональної політики.

Ключові слова: політичний інститут, інституційне забезпечення, державна етнонаціональна політика, центральний орган влади, система органів влади.

Основи нормативно-правового та інституційного забезпечення державної етнонаціональної політики були закладені в Україні на початку державотворення. Було прийнято основні нормативно-правові акти (Закон «Про національні меншини в Україні»), ратифіковано міжнародні документи (Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин), створено органи управління, які регулювали державну політику у відповідній сфері. Проте з 2000–х рр. можна говорити про відставання державної етнонаціональної політики від основних вимог часу, що на сучасному етапі виявляється у застарілості нормативно-правової бази, відсутності загальної стратегії державної етнонаціональної політики і несформованості відповідних спеціалізованих інститутів для її реалізації на різних рівнях державного управління.

Ці проблеми знайшли відображення у дослідженнях українських науковців. Проте найчастіше такі розвідки стосувалися саме пропозицій щодо удосконалення законодавчої бази етнонаціональної політики. Подібний аналіз проводився такими науковцями як О. Васильченко, В. Коцуром, О. Липчук тощо. Набагато рідше дослідники торкалися проблеми інституційного забезпечення державної етнонаціональної політики. Вказана проблематика актуалізувалася у роботах В. Котигоренка, Н. Підбережника, С. Тимофеева та В. Андріяш. Проте, на нашу думку, розробка цього питання в українській політичній науці все ж є недостатньою, як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівні. Натомість потреба у такому дослідженні актуалізувалася необхідністю вироблення ефективних механізмів управління етнополітичними процесами в умовах викликів, що постали перед Україною після анексії Криму та початку російсько-української війни на Донбасі.

Мета дослідження – комплексний аналіз еволюції та сучасного розвитку системи інститутів, що забезпечують реалізацію державної етнонаціональної політики на загальнонаціональному рівні.

Перш за все, потрібно вказати на те, що саме розуміється під терміном «державна етнонаціональна політика». Український науковець Ю. Куц розуміє термін «етнонаціональна політика» як діяльність суб'єктів

(держави й етнопонаціональних спільнот), що спрямована на досягнення стабільності поліетнічного суспільства через урахування, узгодження та розв'язання їх інтересів і вимог [7, с. 68]. Феномен етнопонаціональної політики, на думку іншого вітчизняного науковця О. Майбороди, існує у двох вимірах: як процес розподілу влади, в якому беруть участь мобілізовані етнічні спільноти, захищаючи свої інтереси та як система запланованих кроків і заходів, що їх здійснюють державні органи з метою створення у межах своєї юрисдикції гармонійної моделі міжетнічного співжиття [8, с. 77]. Подібне розуміння варто уточнити: у першому випадку розуміється етнопонаціональна політика загалом, суб'єктами якої виступають як держава, так і етнопонаціональні спільноти та утворені ними об'єднання, групи, рухи тощо, а у другому випадку – конкретно державна етнопонаціональна політика. Тобто приставка «державна» використовується саме для того, щоб конкретизувати суб'єкта здійснюваної політики – державу і органи її управління. Таким розумінням вказаного терміну ми й будемо послуговуватися.

Вважаємо, що інституційному забезпеченню державної етнопонаціональної політики в політичних колах України ніколи не приділялося достатньої уваги. Частково про неперіоритетність цієї сфери можна судити і через відсутність на сучасному етапі у поліетнічній Україні центрального органу влади, який би займався суто питаннями етнопонаціональної політики. Ці повноваження розподілені між різними відомствами, а основні з них зосереджені у Міністерства культури України. Сама система інститутів державної етнопонаціональної політики пройшла довгий шлях змін. Розглянемо детальніше її еволюцію та сучасний стан розвитку.

Почати варто з *Верхової Ради України*, яка розглядається тут як єдиний орган законодавчої влади, тобто саме вона законодавчо закріплює основні принципи і стратегію державної етнопонаціональної політики, приймає Закони України у відповідній сфері. Крім того, у структурі Верховної Ради функціонує профільний *Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин*, до предметів відання якого, між іншим, входить додержання прав і свобод людини і громадянина; етнопонаціональна політика, міжнаціональні відносини та права корінних народів і національних меншин в Україні [4]. Діяльність комітету передбачає співпрацю з громадськими організаціями національних меншин, проведення круглих столів і конференцій, обговорення законопроектів і пропозицій щодо них. Також діє *Комітет з питань культури і духовності*, до відання якого, між іншим, входить державна політика у сфері розвитку та використання державної мови та мов національних меншин в Україні [4].

Інститут *Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини* також можна вважати посадовою особою, яка у межах своїх повноважень здійснює вплив у сфері етнопонаціональних відносин. Адже здійснюючи «парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі» [2], Уповноважений з прав людини, так чи інакше, здійснює постійний контроль за станом забезпечення як індивідуальних, так і колективних прав громадян–представників етнопонаціональних спільнот, метою якого є захист,

додержання, запобігання порушенню цих прав і свобод та запобігання дискримінації щодо їх реалізації.

У системі органів державної виконавчої влади діють відповідні департаменти та відділи, що займаються питаннями етнопонаціональної політики на різних рівнях. Конкретно на загальнонаціональному рівні таким органом є *Департамент у справах релігій та національностей при Міністерстві культури України*.

Проте першим органом виконавчої влади у сфері етнопонаціональної політики став створений 12 лютого 1992 р. *Комітет у справах національностей при Кабінетові Міністрів України* [11]. Згодом, у 1993 р., відповідно до Закону «Про національні меншини в Україні», було утворено окремий центральний орган державної виконавчої влади у цій сфері – ним стало *Міністерство у справах національностей та міграції*. У 1994 р. компетенцію Міністерства було значно розширено за рахунок сфери релігії та церкви, що призвело до зниження ефективності його роботи [1, с. 242] (офіційна назва – Міністерство України у справах національностей, міграції і культур – *прим авт.*). Проте у 1995 р. йому повернули попередню назву, знову вилучивши з його відання релігійно–культурні проблеми і запровадивши, крім поділу на 6 управлінь, ще й посади радника з етнопонаціональних проблем Криму та радника у справах української діаспори [11]. Виокремлення першої з цих посад, на нашу думку, дуже вдаль крок з огляду на специфіку Криму як автономної республіки в складі України і дуже відмінним, від загальнонаціонального, етнопонаціональним складом населення, а особливо у період найактивнішої фази репатріації депортованих за національною ознакою осіб. Це, як вважає український науковець В. Котигоренко, свідчило про усвідомлення державною владою специфіки етнопонаціональних відносин в АР Крим, а також розуміння необхідності активнішої інтеграції кримського регіону в політико–правове, соціальне і культурне поле України [6, с. 52].

У 1996 р. функції міністерства було передано спеціально створеному Державному комітету України у справах національностей та міграції [1, с. 242]. У 2000 р. його було ліквідовано, а для вирішення питань, що належали до компетенції комітету, утворили Державний департамент у справах національностей та міграції в складі Міністерства юстиції. Останній було повторно реорганізовано у Державний комітет України у справах національностей та міграції у 2001 р. [6, с. 53], який потім у 2007 р. було переформовано в Державний комітет України у справах національностей та релігій [11]. У 2010 р. на виконання Указу Президента України останній було усунуто разом з його територіальними підрозділами, а його функції та повноваження було передано спеціально створеному Департаменту у справах релігій та національностей при Міністерстві культури України [1, с. 242], який функціонує досі. Такий крок фактично усунув з системи центральних органів виконавчої влади окремий орган, що відповідає за впровадження етнопонаціональної політики.

Вважаємо, що це дуже негативно позначається на всій державній етнопонаціональній політиці. Адже ліквідація комітету призвела до розсіювання його функцій між різними відомствами, що унеможливило координацію державної етнопонаціональної політики та свідчить про відсутність послідовності дій у цій сфері,

а також до певного спрощення основних напрямів роботи створеного департаменту внаслідок особливостей діяльності самого Міністерства культури [1, с. 242–243]. Крім того, у наукових колах дискутується доцільність поєднання у рамках одного департаменту повноважень щодо етнополітичної політики та релігійних питань. На нашу думку, створення окремого центрального органу в структурі органів державної виконавчої влади, який би займався координацією виключно питань етнополітичної політики є нагальною потребою у демократичній державі з поліетнічним складом населення, перш за все з метою контролю за впливами етнополітичного фактора на суспільно-політичні процеси і управління подібними впливами.

У подальшому, в 2014 р. також була спроба впровадження посади *Урядового уповноваженого з питань етнополітичної політики*, на якого покладалися «повноваження щодо забезпечення взаємодії Кабінету Міністрів України з органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства з метою забезпечення захисту прав національних меншин і корінних народів, збереження міжнаціональної єдності та злагоди в українському суспільстві» і який мав координувати свою діяльність з Мінкультури [3]. Проте ця посада була ліквідована у 2015 р.

Важливим елементом інституційного забезпечення державної політики у етнополітичній сфері є *двосторонні міждержавні змішані комісії* з питань задоволення прав національних меншин та реалізації укладених угод про співробітництво, що функціонують як тимчасові консультативно-дорадчі органи при Кабінеті Міністрів України. Підтримуємо думку української дослідниці Н. Підберезник, що їхня діяльність сприяє ухваленню рекомендацій у сфері етнополітичної політики, прийнятних для держав-учасниць цих комісій, виконанню Україною своїх зобов'язань у сфері захисту прав національних меншин, задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які перебувають за кордоном, формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені [10]. З різною успішністю функціонують Змішана українсько-угорська комісія з питань забезпечення прав національних меншин; Двостороння українсько-словацька комісія з питань національних меншин, освіти і культури; Змішана українсько-румунська комісія з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин; Міждержавна українсько-німецька комісія зі співробітництва у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні. До складу таких комісій входять представники урядів відповідних країн, представники регіональних органів влади та місцевого самоврядування, громадських організацій національних меншин тощо. У процесі своєї діяльності комісії аналізують стан та перспективи розвитку соціально-економічних, демографічних та інших процесів у середовищі української меншини в цих державах і, відповідно, у середовищі угорської, словацької, румунської, німецької меншин в Україні; проводять моніторинг стану виконання органами виконавчої влади завдань щодо забезпечення реалізації прав відповідних меншин на відповідних територіях [10].

Окремо виділимо важливість існування *громадських консультативно-дорадчих органів при Президентові України та Міністерстві культури України*, до

складу яких входять представники етнополітичних спільнот, як органів, що забезпечують координацію між представниками спільнот і органами влади. Їхня діяльність спрямована на дослідження проблем етнополітичних спільнот, підготовку пропозицій для розроблення відповідних управлінських рішень як на державному, так і на місцевому рівні [10].

За президентства Л. Кучми у 2000 р. були сформовані *Рада представників кримськотатарського народу при Президентові України* з представників Меджлису кримськотатарського народу та *Рада представників громадських організацій національних меншин України при Президентові України*, до складу якої увійшли 24 представники національно-культурних товариств із всеукраїнським та обласним статусом. У 2006 р. останню було ліквідовано, а натомість було утворено *Раду з питань етнополітичної політики*. Ця Рада проіснувала до 2010 р. й знову була ліквідована, а натомість було утворено *Громадську гуманітарну раду при Президентові України*. За його ініціативи протягом 2010 р. відповідні Ради було утворено при Раді Міністрів АР Крим, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях [1, с. 247, 248]. Цю Раду було ліквідовано у 2015 р.

На сучасному етапі діє *Рада з питань національної єдності при Президентові України*, до основних завдань якої віднесено: 1) вивчення процесів, що відбуваються у суспільстві, та вироблення пропозицій щодо визначення пріоритетів здійснення заходів, спрямованих на зміцнення національної єдності та розвиток національної самосвідомості, відновлення історичної пам'яті Українського народу, гармонізацію етнополітичних, міжконфесійних стосунків, розвиток вітчизняної культури; посилення функції державної мови як об'єднавчого і консолідаційного чинника в українському суспільстві; подолання існуючих стереотипів та пропагандистських міфів, спрямованих на руйнування єдності Українського народу; 2) розгляд законопроектів, які пропонуються для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України і стосуються, зокрема, питань гармонізації етнополітичних та міжконфесійних стосунків, розгляд проектів актів Президента України з цих питань та підготовка пропозицій щодо таких проектів [5, с. 60–61].

Позитивним кроком на шляху формування засад державної етнополітичної політики України можна вважати початок роботи з 2017 р. *Експертної ради Міністерства культури України з питань етнополітики*. Адже саме у рамках засідань цього консультативно-дорадчого органу розробляється Концепція державної етнополітичної політики України, наважливості прийняття якої як стратегічного документу у вказаній сфері наголошують багато років вітчизняні науковці. Крім того, згідно до Положення про її діяльність, основними завданнями Експертної ради з етнополітики є:

- вивчення проблемних питань забезпечення в Україні прав національних меншин;
- підготовка пропозицій щодо формування і реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин та захисту прав національних меншин;
- визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають у сфері етнополітики [9].

Позитивом є також те, що до роботи в Експертній раді відповідно до Положення про раду залучені «провідні науковці, фахівці з питань етнополітики та міжнаціональних відносин, представники інститутів громадянського суспільства» [9] спільно з чиновниками з Міністерства культури України.

Окремо виділимо, що інституційне забезпечення, його ефективність залежить, перш за все, від компетентності з боку самих управлінців. Саме тому, на нашу думку, питання *компетентності кадрів* надзвичайно гостро стоїть у сфері етнополітичної політики, особливо для України.

Тут є кілька проблем, які українському державно-управлінському апарату в етнополітичній сфері поки не вдалося подолати. По-перше, відчувається гостра потреба в знанні управлінцями теоретичних основ тих питань, яких вони торкаються. По-друге, потрібна продумана система підготовки і перепідготовки кадрів у цій сфері на базі навчальних закладів, де є можливість отримувати високу фахову освіту з питань етнополітичної політики. По-третє, потрібно подолати уявлення про те, що сфера міжнаціональних відносин і етнополітичної політики доступна для розуміння будь-якому політичному діячу. По-четверте, потрібно створити мережу регіональних дослідницьких центрів з питань етнополітичної політики, які б з урахуванням місцевої специфіки забезпечували розробку сучасних підходів до аналізу та вирішення проблем у цій сфері [11]. Частково вирішити питання компетентності кадрів може підготовка і перепідготовка кадрів у сфері етнополітичної політики через Національне агентство України з питань державної служби на базі провідних спеціалізованих наукових установ або вищих навчальних закладів, які мають відповідний рівень кадрового та навчально-методичного забезпечення. Тим більше, що Національне агентство України з питань державної служби уже має практику проведення конкурсів виконавців державної замовлення на підготовку магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань запобігання корупції і з питань управління фінансами. Саме тому вважаємо, що є всі можливості запровадити відповідну практику для підготовки і перепідготовки кадрів з питань етнополітичної політики.

Отже, проаналізувавши еволюцію і сучасний стан інституційного забезпечення державної етнополітичної політики на рівні центральних органів влади, можна стверджувати, що політичні інститути у цій сфері пройшли довгий шлях розвитку, який не завжди можна охарактеризувати як удосконалення. На сучасному етапі у цій системі діють профільні комітети Верховної Ради України (Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, Комітет з питань культури і духовності), Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; у системі органів державної виконавчої влади – Департамент у справах релігій та національностей при Міністерстві культури України; консультативно-дорадчі органи (Експертна рада Міністерства культури України з питань етнополітики, Рада з питань національної єдності при Президенті України).

Хоча, на нашу думку, значним недоліком є відсутність у системі політичних інститутів, що забезпечують державну етнополітичну політику на загальнонаціональному рівні, окремого профільного центрального органу державної виконавчої влади, а також, якщо вже торкатися цього питання системно, то і відповідних органів виконавчої влади на місцях. Вважаємо, що до такої центральної органу владиповинен координувати і регулювати роботу відповідних органів виконавчої влади на місцях; проводити постійний моніторинг інформації, що надходить з регіонів, щодо динаміки етнополітичного складу населення, політизації етнічності, рівня етнополітичного фактора окремих спільнот, випадків дискримінації за етнічною чи національною ознакою тощо; проводити підготовку і перепідготовку кадрів у сфері етнополітичної політики.

У подальшому вказане дослідження буде розширене аналізом розвитку інститутів державної етнополітичної політики на нижчих рівнях управління системи органів виконавчої влади в Україні, зокрема у Закарпатській області, а висновки з даної статті будуть використані при формуванні рекомендацій щодо удосконалення державної етнополітичної політики в контексті впливів етнополітичного фактора на суспільно-політичні процеси як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Андрияш, ВІ., 2013. 'Державна етнополітика України в умовах глобалізації', Миколаїв: *ЧДУ ім. Петра Могили*, 328 с.
2. Верховна Рада України, 1997. 'Закон України 776/97-ВР «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»'. [online] (Останнє оновлення 08 Серпень 2017) Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80> [Дата звернення 24 Вересень 2018].
3. Верховна Рада України, 2014. 'Постанова Кабінету Міністрів України 164-2014-п «Про Урядового уповноваженого з питань етнополітичної політики»'. [online] (Останнє оновлення 04 Червень 2014) Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2014-%D0%BF> [Дата звернення 24 Вересень 2018].
4. Верховна Рада України, 2015. 'Постанова Верховної Ради України 22-VIII «Про перелік, кількісний склад і предмети видання комітетів Верховної Ради України восьмию скликання»'. [online] (Останнє оновлення 04 Лютий 2015) Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/22-viii> [Дата звернення 24 Вересень 2018].
5. Горбатенко, ВП., Шемшученко, ЮС., Кресіна, Ю. та Стойко, ОМ., 2015. 'Етнополітична безпека України: політико-правові механізми протидії етнополітичній дезінтеграції держав: наукова записка', Київ: *Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*, 80 с.
6. Котигоренко, В., 2004. 'Становлення державного етнополітичного менеджменту в Україні', *Політичний менеджмент*, 6, с.48–63.
7. Куц, ЮО., 2002. 'Етнополітичні державотворчі процеси в Україні: управлінський аспект', Харків: *ХарПІУ АДУ «Магістр»*, 204 с.
8. Майборода, О., 1995. 'Етнополітична політика і перспективи етносоціального розвитку в Україні', *Сучасність*, 12, с.73–79.
9. Міністерство культури України, 2017. 'Положення про Експертну раду Міністерства культури України з питань етнополітики'. [online] (Останнє оновлення 01 Лютий 2017) Доступно: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245272967&cat_id=245272928 [Дата звернення 24 Вересень 2018].
10. Підбережник, НП., 2017. 'Інституційне забезпечення публічного управління етнополітичними відносинами на регіональному рівні в Україні', *Теорія та практика державного управління: збірник наукових праць*. [online] 4 (59). Доступно: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-4/doc/2/05.pdf> [Дата звернення 24 Вересень 2018].
11. Тимофеев, С., 2010. 'Управління у сфері етнополітичних відносин за часів незалежності Української Держави', *Державне*

управління та місцеве самоврядування: збірник наукових праць. [online] 2 (5). Доступно: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10tspnud.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10tspnud.pdf) [Дата звернення 24 Вересень 2018].

References

1. Andrijash, VI., 2013. 'Derzhavna etnopolityka Ukrainy v umovah globalizatsii' (State ethnopolitics of Ukraine in the context of globalization), Mykolai'v: *ChDU im. Petra Mogilya*, 328 s.
2. Verhovna Rada Ukrainy, 1997. 'Zakon Ukrainy 776/97–VR «Pro Uprovnozazhenogo Verhovnoi' Rady Ukrainy z prav ljudyny» (Law of Ukraine 776/97–VR «On the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights»)'. [online] (Ostannje onovlennja 08 Serpen' 2017) Dostupno: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80> [Data zvernennja 24 Veresen' 2018].
3. Verhovna Rada Ukrainy, 2014. 'Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 164–2014–p «Pro Urjadovogo uprovnozazhenogo z pytan' etnonatsional'noi' polityky» (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 164–2014–p «On the Governmental Commissioner for Ethnonational Policy»)'. [online] (Ostannje onovlennja 04 Cherven' 2014) Dostupno: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164–2014-%D0%BF> [Data zvernennja 24 Veresen' 2018].
4. Verhovna Rada Ukrainy, 2015. 'Postanova Verhovnoi' Rady Ukrainy 22–VIII «Pro perelik, kil'kisnyj sklad i predmety vidannja komitetiv Verhovnoi' Rady Ukrainy vos' mogo sklykannja» (Resolution of the Ukrainian Parliament 22–VIII «On the list, quantitative composition and subjects of the competence of the committees of the Ukrainian Parliament the eighth convocation»)'. [online] (Ostannje onovlennja 04 Ljutij 2015) Dostupno: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/22–viii> [Data zvernennja 24 Veresen' 2018].
5. Gorbatenko, VP., Shemshuchenko, JuS., Kresina, IO. ta Stojko, OM., 2015. 'Etnopolitychna bezpeka Ukrainy: polityko-pravovi mehanizmy protydii' etnopolitychnij dezintegracij' derzhavy: naukova zapyska (Ethnopolitical security of Ukraine: political and legal mechanisms for combating ethnopolitical disintegration of the state: scientific note)', Kyi'v: *Instytut derzhavy i prava im. V. M. Korec'kogo NAN Ukrainy*, 80 s.
6. Kotygorenko, V., 2004. 'Stanovlennja derzhavnogo etnopolitychnogo menedzhmentu v Ukraini' (Formation of the state ethnopolitical management in Ukraine)', *Politychnyj menedzhment*, 6, s.48–63.
7. Kuc, JuO., 2002. 'Etnopolitychni derzhavotvorchi procesy v Ukraini: upravlins'kyj aspekt (Ethnopolitical state-building processes in Ukraine: administrative aspect)', Harkiv: *HarRIU ADU «Magistr»*, 204 s.
8. Majboroda, O., 1995. 'Etnonatsional'na polityka i perspektyvy etnosotsial'nogo rozvytku v Ukraini' (Ethnonational policy and perspectives of ethno-social development in Ukraine)', *Suchasnist'*, 12, s.73–79.
9. Ministerstvo kul'tury Ukrainy, 2017. 'Polozhennja pro Ekspertnu radu Ministerstva kul'tury Ukrainy z pytan' etnopolityky (Regulation on the Expert council of the Ministry of culture of Ukraine on the issues of ethnopolitics)'. [online] (Ostannje onovlennja 01 Ljutij 2017) Dostupno: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245272967&cat_id=245272928 [Data zvernennja 24 Veresen' 2018].
10. Pidbereznyk, NP., 2017. 'Instytucijne zabezpechennja publicnogo upravlinnja etnopolitychnymy vidnosynamy na regional'nomu rivni v Ukraini' (Institutional provision of public governance of ethnopolitical relations at the regional level in Ukraine)', *Teorija ta praktyka derzhavnogo upravlinnja: zbirnyk naukovykh prac'*. [online] 4 (59). Dostupno: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-4/doc/2/05.pdf> [Data zvernennja 24 Veresen' 2018].
11. Tymofejev, S., 2010. 'Upravlinnja u sferi etnonatsional'nykh vidnosyn za chasiv nezalezhnosti Ukrainy' (Management of ethnonational relations in the period of Ukrainian independence)', *Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja: zbirnyk naukovykh prac'*. [online] 2 (5). Dostupno: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10tspnud.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10tspnud.pdf) [Data zvernennja 24 Veresen' 2018].

Cherveniak K. T., master in Political science, postgraduate student of the Political science and Public Administration department in Uzhhorod National University (Ukraine, Uzhhorod), krystyna.cherveniak@uzhnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-0501-6779>

Institutional provision of the state ethnonational policy in Ukraine

The goal of the article is to conduct a comprehensive analysis of the development of the system of political institutions that ensure the implementation of the state

ethnonational policy in Ukraine. The research is based on the review of Ukrainian scientists' works on this issue and the relevant legislative acts of our state.

It was established that the political institutions at the level of national authorities in this sphere had undergone a lot of changes, which had not always led to improvement. At the present stage, the main disadvantage of their development is the absence of an individual national authority of state executive power for ethnonational policy.

Keywords: political institute, institutional provision, state ethnonational policy, national authority, system of government authorities.

* * *

УДК 3.316.4

Балута Т. П., кандидат політичних наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології, Одеський національний економічний університет (Україна, Одеса), tbaluta@ukr.net

Розвиток освіти як соціального інституту

Мета роботи: розглянути освіту як соціальний інститут, що виконує цивілізаційну (економічну, соціальну, гуманітарну і культурну) роль в суспільстві, як процес засвоєння накопиченого людством наукового знання, придбання певних навичок і вмінь для подальшого виконання соціально значущих функцій. На основі аналізу сучасних трансформацій показується діалектичний зв'язок освіти і соціалізації: освіта, яка бере участь в соціальній інтеграції, забезпечує становлення соціально значущої особистості, а соціалізація, інтегрована в загальний процес навчання, виховання і розвитку особистості, стає невід'ємною складовою освіти.

У сучасному світі освіта – складне і багатогранне суспільне явище, сфера передачі, освоєння і переробки знань і соціального досвіду. Освіта інтегрує різні види і зміст навчальної та виховної діяльності в єдину соціальну систему, орієнтує їх на соціальне замовлення і потреби суспільства. Розвиток самого суспільства, стан його культури і духовності, теми економічного, науково-технічного, соціального прогресу залежать від якості і рівня освіти.

Сучасний стан українського суспільства обумовлено процесом входження в світове цивілізоване співтовариство. Даний процес зачіпає і такий соціальний інститут, як освіта. Йдеться, перш за все, про те, що в сучасному світі зростає роль освіти, яка стало одним з вирішальних, визначальних чинників ефективного розвитку суспільства.

Ключові слова: освіта, суспільство, держава, національні особливості, інтеграція, глобалізація.

Щодо поточного стану та динаміки якості української освіти в цілому і вищої освіти зокрема, існує чимало різних, нерідко суперечливих оцінок. Ці дані часто використовуються у політичній боротьбі для критики або підтримки поточної влади. Так, в останні роки з посиланнями на різні зарубіжні інституції було оприлюднено низку рейтингових оцінок якості української вищої освіти у порівнянні з іншими країнами, згідно з якими Україна посідала місця від 70-го до 25-го в один і той самий період. Безперечно, методики оцінювання окремих країн і їх ранжування у різних дослідженнях можуть бути різними, однак такі великі відмінності у кінцевих результатах не можуть не викликати сумнівів.

Актуальність, соціальна значущість проблеми аналізу вищої освіти детально розглянута в працях О. Тоффлера, Д. Белла, Т. Стоуньєра, А. Тирена. Ціла низка наукових розробок присвячена аналізу процесу реформування вищої освіти в Україні: З. М. Згуровський, Г. А. Лукичев, В. С. Журавський, тощо. Найбільший вплив зробили праці видатних науковців та практиків, таких як М. Ф. Степко, В. Д. Болубаш, В. В. Шинкарук, І. І. Грубінко, В. Г. Кремень, Н. Д. Левитов, Р. Х. Шакуров та інші.

Аналіз останніх джерел та публікацій свідчить про те, що на сьогодні висвітлення питань вищої освіти